

KAKUK A DOMBON kötetnek nem töretlenül felfelé-ívelő folytatásai a MÁJUS (1939), CSALÁDFA HELYETT (1940), A HOLD ÉS A HÁRS (1943) és a SE ÉG SE FÖLD (1947) kötetek. A harminc-negyvenes évek magyar társadalmának kilátástalansága, válságai, kialakuló frontjai nem tükröződnek Takáts költészetében. Előbb valami utópista »testvériségi« gondolatokkal akarja megoldani a társadalmi élet ellentéteit:

»...lám új-diót, mézet a hegyi királyok
a szíves paraszttal egy tányérból esznek.«
(»Március«)

Majd amikor látja, hogy ez lehetetlen, kívül akar maradni a forrongó társadalmi élet harcain. Nem akar tudomást szerezni a tényekről, s nem pedig nem látja meg őket. Példa erre néhány versének két-három sora: »E korban... minden hang hamis.« (»Hárfások falun«) »Húsz fék esztendőt vennék vissza a kormos jövődő helyett.« (»Reménykedés«.)

Nincs szilárd talaj, amin megállhatna, és szembenézhetne az őt is elsodorni akaró viharral, — a valósággal. Nem tud összeforni a néppel, — a munkásokkal, a szegényparasztsággal, — mert bennük se bízik:

»A szentektől se várj csodát
s nehogy szólítsad néped.
Lefejti legszebb gombjaid.
Jobb társad, ez enyészet.«
(»Utolsó pohár«)

A szerelemhez, a magányossághoz menekül, a »Vád« és »Kétségek között« vergődik, s csak néha jajdul fel tiltakozóan és vádolón (de feljajdul!) a rend ellen:

»Beteg, beteg e furcsa rend,
kék úrben céltalan mereng,
s velünk az óramutató
jár, mint eltévedt kutató.«

(»Carmen lugubre«)

Stílusa, ábrázoló, hangulat- és képalkotó ereje ebben az időszakban is fejlődik, de korántsem olyan mértékben, ahogy a KAKUK A DOMBON kötet után vártuk.

A költő a felszabadulás után sem találja meg azonnal a helyét, éppen a néppel való nem elégséges kapcsolata miatt. A SE ÉG SE FÖLD kötet második része és az ÚJABB VERSEK első része is magányosságot, passzivitást, félrehúzódságot mutat. Egyik-másik versében kísérletet tesz arra, hogy az épülő új társadalom aktív harcosa, dalosa legyen;

»Jöjjön a bűvár és halász,
Iszából kincsünk merje már elő!
Jöjjön a mérnök és a gép,
úgy kéne már a zsenge levegő, ...«
(»Az emberekhez« 1945).

— de egészen 1950-ig még mindig inkább a régi, idillikus természeti, paraszti élet hirdetője, mint az új társadalomé. És sajnos, a kötet csak néhány, 1950 óta írt verset tartalmaz, s ezek a versek nem győznek meg bennünket arról, hogy Takáts Gyula végre társakra és biztos talajra talált a mi új valóságunkban.

Takáts Gyula a képalkotás, a hangulatteremtés, az ember érzelmi világa visszaadásának nagy mestere. Igazi tehetség. Várjuk, hogy új versei a megváltozott Somogy-ország, — s a megváltozott Magyarország új embereiről és tájairól valljanak.

PETROVÁ CZ ISTVÁN

Tüzek tánca

Darázs Endre új versei

Az idei könyvhéten jelent meg Darázs Endrének — hosszú hallgatás után — ötödik verseskötete, a Tüzek tánca. Tematikailag a kötet egészét három részre osztja a költő: Férfikor, Hívogató, Szivárvány. A kötet első, indító verse (Férfikor) Darázs ars poétikáját fogalmazza meg:

Akárcsak a kenyér — még nemrégem.
Oly fontos volt nékem a szerelem.
Melegít, de azért zavar néha,
Türelemmel hát elviselem.
Csupán egyet akartam szeretni,
Egynék akartam csupán a szívét,
Az egy helyét immár elfoglalja
Szívemben, ő, az emberiség.

Ez a költői hitvallás sokra kötelez. A kötet egésze azonban nem tartja meg a fentebb idézett gondolatok határozott kontúrjait, a kötet összképe leszűkül arra a küzdelemre, amelyet Darázs önmagáért vív, hogy rendezze, egyenesbe hozza életének összekuszált ösvényeit. Természetesen ez a harc nem öncélú Darázs leszűkült világában, mert verseiben igyekszik társadalmi mondanivalóit is megfogalmazni, de csak igyekszik, megvillantat, mint ahogy az új egyik sokat ígérő versében teszi, a Középszer-ben. Pedig tudna Darázs korunk nagy dolgairól is szólni olyan egyszerű közvetlenséggel, mint a kötet első részében lévő versek némelyikében (Ideg-osztály, Szemüveg, Udvarház). Darázs Endre a költői lehetőségek egész sorát villantatja meg az olyan tematikájú versekben is, amelyek a nagyváros és a falu életét rajzolják elénk. De az ilyen versek rajza is hiányos. Hazánk fővárosának zúgó életéből a költőt csak a házak udvarában játszó táncos Forgószél, a Világító-udvar, a Tűzfalak, a Budai cukrászda, a Tigris utca és a Fröccs (néhol szegényes mondanivalójú) motívumai ragadják meg a falusi élet egy-két színének hozzáadásával. Többet szeretne kapni az olvasó városaink és falvaink lüktető életéből Darázs Endre verseinek olvasásakor, hiszen a költőnek minden lehetősége megvan ahhoz, hogy sokszínű témái olyan költői fogalmazást nyerjenek, amelyek az egyes embert közelebb viszik a társadalom nagy kérdéseire.

Az olyan versek, mint a Menekülő, a Menyasszonyi fátyol, azt bizonyítják, hogy Darázs a meg-megvillantások helyett le tud hatolni az emberi lélek mélységeibe:

*Mert csak olyan kell: önmagad legyőzni.
Néked egyen szép sors adatott:
Nép szava légy! Mondd, jobb hát helyette:*

*Magad előtt vagy élőhalott?
Ne menekülj. Állj meg a világban.
Csak képzeled: vagy benne a vad.
Emeld fődet, leld meg már hazádat!
Dalod várja. Leld meg már magad.*

A Hívogató c. ciklus csokorbaszedett versei az Üzenet-től a Napfogyatkozás-ig a családi boldogságért küzdő és önmagát

vádoló ember kemény harcának széles skáláját tükrözik. Itt bontakozik ki Darázs Endre szenvedélyes pátosza. A sok szín az egyetlen és szeretett asszony visszahívására, visszavárására sorakozik fel. „Ha már így van... Lépésről-lépésre“ egyre közelebb ér a lélekomlás mélységein át, a nagyon őszinte megbánás útjain az önmagával is viaskodó asszonyhoz, akivel már „Az ölelés élő testté váltott“. Darázs Endrének ez a szenvedélyes Hívogató hangja új szín költészetünkben. Végre akadt költő, aki az önmagáért vívott harcot póz és hivalkodás nélkül föltárja: lássatok! ilyen vagyok! segítsetek! Segítsetek néki asszonyok, férfiak, fiúk és lányok, hogy a Hívogató szót meghallja, akinek szól, ahogy Darázs Endre megfogalmazta Ha már így van... c. versében:

*Egyek voltunk forró ölelésben,
Bár átkozd el s konokon tagadd,
Az ölelés élő testté váltott,
A nyoma már a földön marad.*

*Most két ember marcangolja egymást,
Mi öröm volt, fekete üröm,
De ami volt pillanatra mámor,
Az ölelés, már élő öröm.*

*Mosolyogva tárja feléd karját, —
Amikor szivedre öleled,
Engem ölelsz. Én is élek benne.
Ha vele vagy, ott vagyok veled.*

Ha Darázs Endre megtalálja emberi és költői önmagát, akkor bizonyára szélesebb világot fog átölelni költészetével. Ki kell lépnie a magateremtette szűk világból, ahogy erre már kísérletei is tett új kötetének legszebb verseiben, pld. a Szivárvány-ban, Mivel Darázs Endre nem most induló költő, többet várunk legközelebbi kötetétől. Több gondosságot és pontosságot egy-egy vers kidolgozásánál, mert hajlamos sokszor a könnyű megoldásokat választani; ezt bizonyítja néhány versének laza szerkezete, ritmikái és nyelvi csiszolatlansága, ami szokatlan Darázs Endré-nél, mert előbbi köteteit a nem öncélú műgondra való törekvés jellemzi a világot átfogni igyekvő mondanivalójuk mellett.

LÓDI FERENC